

## מראה מקומות בכורות דף לט

{ביאור שאלת הגמ' אם הוי מום למפרע}

לט, א בעי מיניה פנחס אחזה דמר שמואל וכו'. והיינו האם הבדיקה הוא רק גילוי דכיון שאכל ולא נתרפא ש"מ מעולם הוי קבוע, והוי בכלל מום מעיקרא. או דלמא רק אחר שמונים יום כן אז הוי קביעות של המום, ורק מכאן ולהבא. ולמעשה כפשוטו ודאי הוא למפרע דהוי גילוי דיש כאן קביעות ומה הצד לומר דאינו למפרע.

וביאר באור שמח (איסור"מ פ"ב הט"ז), דצ"ל דאפי' אם יודע ודאי דמים הנוטפים עכשיו הוי קבוע, מ"מ אינו יודע דתמיד היה קבוע, דאפשר נקבע אצלו כן רק עכשיו, וא"א לילך בתר חזקה דנקבע רק עכשיו, דהרי היה חרוור לפני כן, והוי בכלל תחילתו לקוי ול"ש חזקה כה"ג כמבואר ביבמות (פ, א), ולכן יש ספק אם יש מעילה או לא.

ומצינו באחרונים שפי' באופ"א, ע' אבנ"ז (יו"ד סו"ס תח וכן באו"ח ס"א) שכתב לדון דאפי' אם הוי גילוי, מ"מ סו"ס בשעתו לא ידע אם הוי מום או לא, ובדין מום יש הלכה של מום בגלוי, וחלק מזה הוא שיודע שהוא מום, וכאן דתלוי בבירור ע"י זמן וא"א לידע, חסר באמת במום בגלוי, ולכן יתכן דהוי רק מכאן ולהבא. וכ"כ בטל תורה להר"מ אריק, וכן בצ"פ (יו"ט פ"ב).

{בנפק"מ של הגמ' לגבי מעילה וברש"י ורמב"ם}

ובגמ' אמרו דנפק"מ אם מועל במעות הפדיון, ופירש"י אם פדה קרבן אחר [ולא בכור] ואח"כ בדקו וקוד שתכלה זמן בדיקתו נהנה מן המעות, דאם למפרע הרי מעל, ואם מכאן ולהבא לא מעל. ותמה רעק"א במשניות, למה כ' רש"י שנהנה לפני הזמן, הרי הפדיון היה לפני כן ואותו נידון הוא אפי' אם מעל אח"כ, דסו"ס מעשה הפדיון היה אז, ותלוי אם הוא למפרע או מכאן ולהבא.

ובאמת הרמב"ם (איסורי מזבח ב, טז) כתב להיפך מרש"י, דאם נהנה אחר הזמן הוי ספק וכו', ע"ש. וגם ע"ז תמה רעק"א למה כתב רק אחר הזמן גם אם נהנה לפני הזמן הוא אותו שאלה. והחזו"א כתב על לשון הרמ' דאה"נ וכוונת הרמ' דגם אח"כ נמי הוא אותו שאלה, וה"ה אם נהנה תוך הזמן, אבל בדברי רש"י צ"ע.

וביישוב שיטת רש"י כתב הרש"ש עפמ"ש"כ המהרש"ל לגבי פדיון הבן (הו"ד בשו"ע סי' שה ובש"ך שם) דאם פדה בנו תוך ל' סתם דעתו אפי' אם לא גילה דעתו כלל, הוא שיחול הפדיון ממילא לאחר זמן לאחר ל' יום, וזה נכלל בדעתו ממילא, והש"ך שם פליג. וכתב הרש"ש די"ל דרש"י ס"ל כסברת ההמרש"ל וממילא לאחר הזמן הוי ממילא חל עכשיו הפדיון, דאפי' אם עשה מעשה הפדיון לפני כן, מ"מ דעתו דאם אינו חל אז יחול אח"כ, ולכן ממנ"פ אח"כ מועל, ונפק"מ רק לפני הזמן.

אולם בחזו"א (כה, ח) צידד תו"ד דא"א לעשות חלות כזה על לאחר זמן דהוי בכלל לא בא לעולם, דעדיין אין כאן מום, [להאי צד דלא הוי גילוי], ורק כאן יתכן דהוי נידון בזמן ועדיף, וכן יתכן דלגבי מום בידו להטיל בו מום, וע' רד"ל קידושין (סב, ב) דאפי' ע"י איסור הוי בכלל בידו.

{מום בחוטם מבפנים וחילוק בין אדם לבהמה}

משנה. חוטם שניקב וכו'. ובגמ' ניקבו חוטמין זה לתוך זה מבחוץ ה"ז מום ומבפנים אינו מום. רש"י מפרש דמבחוץ היינו מחיצה חיצונית, וכתב הרדב"ז (ביאת מקדש ז, ו) דבע"כ ל"ג זה לתוך זה, אלא החילוק היא גופא באיזה דופן, דדופן בחוץ הוי מום ודופן המחלק באמצע אינו מום דאינו בגלוי.

אבל ברמ' (איסורי מזבח פ"ב ה"ב) כתב אם ניקב העור שבין שני חוטמיה הוי מום אם הוא במקום הנראה. והיינו דמפרש דמבחוץ היינו שנראה מבחוץ ואילו מבפנים היינו יותר עמוק דאינו נראה.

אולם, ברמ' מבואר דמום זה הוא מיוחד לבהמה דווקא, והביאו שם בכלל מום לבהמה ולא לאדם, וכבר הקשה הכס"מ (ביאת מקדש שם) מהיכ"ת לא שייך מום זה באדם, ולמה שייך דוקא לבהמה. וביארו האחרונים, ע' משנת אברהם ועוד, דלשון הברייתא מבואר דהמום הוא שניקב בין שני החוטמים, וכן הוא לשון הרמ' בין שני חוטמיה. וי"ל דס"ל להרמ' דיסוד המום הוא רק בבהמה דהתם כל צד הוי חוטם לעצמו, והעור ביניהם הוא העור בין שני חוטמים. אבל באדם במציאות אין לאדם ב' חוטמים אלא אף א', ורק יש מחיצה דקה המבדלת ביניהם, ולא הוי בכלל עור שבין שני חוטמים אלא עוד באמצע חוטם א', ולכן באדם לא הוי מום.

{סוגיא דחסרון מבפנים}

גמ'. מספק"ל בגמ' אם חסרון מבפנים אה"נ לא הוי מום, מ"מ חסר בתורת תמים עכ"פ להקרבה, ואפשר אפי' מבפנים. והנה, בכל הסוגיא יוצא לפירש"י דכדי לפסול בתורת חסרון צריך שיהיה נחסר ולא שנברא כן, ויתכן דבכלל ליכא בריה בא', ועכ"פ אפי' אם יש בריה בא', מ"מ כה"ג לא הוי בכלל חסרון.

אבל ברמ' (איסורי מזבח פ"ב הי"א) פסק דחסרון מבפנים נמי שמיה חסרון, וכתב דאם מצא כוליא א' בבהמה נמי פסול, ומשמע דאפי' לא נחסר אלא נברא כך פסול. וכן מפורש ברמ' (שחיטה ה, כה) דיש בריה בא', שכתב לגבי דין טרפה להדיט דנברא בכוליא א' כשרה, ע"ש, וצ"ע מסוגיין דמבואר דאם נברא כן לא הוי בכלל חסרון. דומה לדברי הרמ' כתב נמי בעיטור (ערך כליות לה, א) ובהגהות שער החדש שם (אות כא) תמה על העיטור, דאם נברא כן לא הוי בכלל חסרון כמבואר בסוגיין, וצ"ע.

ועוד הקשה הפלתי (סי' מד סק"ט) דהרי לדינא קיי"ל דבעל כוליא א' וכן בעל שלש כוליות פסול למזבח, והוא כברייתא ראשונה, ובגמ' מוכח דברייתא זו ס"ל דאין בריה בא', דהרי דומיא דשלש קתני, [וכמו שפירש"י דאם יש בריה בא' בע"כ בא' היינו שנברא כן], וא"כ הרמ' שפסק כברייתא זו, איך פסק דיש בריה בא'.

ועל קושיא זו כתב הפמ"ג (סי' מד משב"ז א ד"ה ואגב) דיש ליישב דאה"נ תנא של הברייתא ס"ל כן, אבל עיקר דין הברייתא למעט א' וג' אינו תלוי בדין בריה בא', ולדינא יתכן דיש בריה בא', ומ"מ הדין קיים דכוליא א' הוי חסרון. ומ"מ סו"ס קושיא א' צ"ע, דמוכח מכל הסוגיא דאם נברא כן לא הוי בכלל חסרון, וברמ' מבואר דאפי' נברא כן פסול, וצ"ע.

וכתב בשו"ת משכנ"י (סי' כב) וכ"כ אחיזי בעל הקרן אורה בחולין (מז, ב) די"ל דהרמ' וכן העיטור מפרשים כאן דברי הגמ' באופ"א לגמרי, דהנידון אם יש בריה בא' או לא, אינו כרש"י אם שייך שיברא כך, אלא אם יש בריה בעולם שיש לה רק כוליא א', וזהו הנידון אם יש בריה בא' או לא, ואם אך יש בריה בא' אז גם בהמה הרגיל בשתים לא הוי חסרון דיש בהמות בעולם בא', אבל אם אין בריה בא' אז לעולם הוי חסרון אפי' אם נברא בא', ואין רמזה בכלל הסוגיא דבעינן ניטל דווקא, אלא גם נברא כך הוי חסרון אם אין בריה בא'.

וא"ש בפשיטות קושיית מורי ברש"י דגם למסקנא לא הוי דומיא דשלש, ולהנ"ל א"ש דכיון דאין בריה בא' גם נברא כן הוי חסרון וממילא שפיר הוי דוגמת שלש בנברא כך.

וא"ש היטב דברי הרמ' דלעולם אין בריה בא' לדינא, וממילא כל חסרון בעולם אפי' נברא כך הוי חסרון, ושפיר פסק לגמרי כתנא ראשונה דאין בריה בא' וממילא אפי' נמצאת כן פסול, והוא פי' נפלא בבי' הגמ'.

ובזה מיושב נמי עוד קושיא יסודית של הפמ"ג על הרמ' שהביא דברי הברייתא דבעל ג' כוליות פסול, וביאר הטעם דכל יתר כחסר, והוא כלל הידוע, ע' להלן מ, א דיתר כנטול דמי. והקשה הפמ"ג דכבר ביאר הבי"י בדעת הרמ' דיתר אינו כנטול בידים אלא כחסר, והרי כאן מה לי שיש ג' כוליות ופסול מדין יתר כחסר, הלא אם חסר נמי כשר דאם נברא כך כשר, ורק אם ניטל פסול, ובע"כ מוכח כאן דיתר כנטול, וצ"ע בדברי הרמ'. וע' מנחת חינוך (רפו, ג) שהאריך נמי ליישב דברי הרמ' בזה, והוא ראייה לדעת הש"ך (ארוך סי' מא) דגם לרמ' יתר כנטול ביד דמי, וצ"ע דברי הבי"י מכאן.

אבל להנ"ל ממשכנ"י וקר"א לק"מ, דבאמת להרמ' אם נברא כך נמי פסול, ושפיר גם ביתר כחסר פסול, ולק"מ.

{סוגיא דצורם און אחר שחיטה}

עיקר הסוגיא בזבחים כה, ב וכאן נעתיק עיקרי הדברים; הגרי"ז שם מספק"ל בעיקר דין פר שהיה כבר, מה יסוד ההלכה, האם נתחדש בפרשת מומים דאינו רק עד השחיטה אלא גם עד הקבלה יש פרשת מומין, וא"כ הצורם אונן פסול משום בע"מ כמו לפני שחיטה. או ודאי ליכא מום אחר שחיטה, אלא דין אחר הוא דבעינן פר שהיה כבר, ואם נחסר כ"ש בבהמה לא הוי פר שהיה כבר, והוא דין חדש.

וכתב הגרי"ז לדקדק מלשונות של רש"י שם בזבחים שכתב לשון של מום, אבל ברש"י לפנינו (ד"ה זורק) דקדק שכתב לשון דאין לך מחוסר גדול מזה, והוא כנ"ל דאינו דין מומין אלא דין חדש שלא יחסר ובדווקא נקט צורם אונן ולא מום אחר כפגם וכו', דכאן בעינן דווקא חסר, והוא עוד הלכה שלא יחסר כלום מהבהמה שהיה כבר.

וכן למד בלשון הרמ' (פסו"מ א, כט) שכתב בהמה שחסר מאבריה כ"ש אחר שחיטה נפסלה ואפי' צרם אוננה וכו', ואם יסוד הדין פרשת מומים, א"כ מה לי חסר כ"ש או צורם אונן מה לי מום גדול או קטן, ובע"כ כל חסרון מספיק, ומשמע אפי' חסרון כ"ש בעלמא כבר אינו בכלל פר שהיה כבר, וקמ"ל דגם צורם אונן נמי בכלל חסר הגם דחסר משהו.

והוסיף הגר"ז דאפי' אם נפרש ברמ' דבעינן חסרון כ"ש דעכ"פ עושהו בע"מ, דבלא"ה לא הוי בכלל חסרון, מ"מ יסוד הדין הוא משום חסרון ולא מדין מום. והגר"ד שם הוכיח כן מדברי השטמ"ק (זבחים כו, א) שכתב דדין מום עובר אינו רק לפני שחיטה בלבד, ע"ש. ולכאורה אם הפסוק הוא גילוי בפרשת מומים דממשיך עד הקבלה א"כ מה לי מום קבוע או עובר, ובע"כ פרשת מומים רק לפני שחיטה, וכאן עוד דין חסר, ובזה צריכים עכ"פ מום קבוע. אולם, באחיעזר (ח"ג ס"ל) האריך להוכיח דיסוד הדין הוא המשך של פרשת מומין, והוכיח כן מכמה מקומות בראשונים במנחות דרואים דיש לזה גורי מומין בלבד, ואינו דין חדש של חסר. וכתב דאדרבה מדברי שיטה הנ"ל יש להוכיח להיפך, דאם הוא משום חסרון מה לי דהוי מום עובר, הלא סו"ס חסר, וכאן בבהמה זו שמתה כבר לא יעבור לעולם, ומה לי דאין לזה תוקף של מום בגדרי פרשת מומים. ובע"כ בעינן מום, ודרשה הוא דאפי' אם פ' מומין ממשיך מ"מ מום עובר נתמעט כמבואר שם בשטמ"ק, אבל ודאי הוא פרשת מומין, ולא עוד פרשה חדשה.

#### {דין תם בהולכה}

כפשוטו למסקנא נתמעט דליכא דין תם אלא בקבלה בלבד ולא בזריקה, אבל בשטמ"ק בזבחים שם (ס"ק כו) מבואר דכל המיעוט הוא רק לגבי זריקה, אבל בהולכה אחר הקבלה נמי יש דין שיהיה תם בשעת הולכה. והוא באמת חידוש, דבשלמא קבלה הוא עבודה בגוף הפר ושייך בו דינים, אבל אם נתמעט זריקה מסתבר נמי דהולכה נמי בכלל דהוי מעבודת הדם. וכן העיר הגר"ז דברמ' לא מצינו דין זה בהולכה אלא בקבלה.

#### {שעות פוסלות בקדשים}

גמ'. וע' תוס' ערכין יח, ב ושטמ"ק בזבחים דתלוי אם מונים השעות ממנין שלו או של עולם, ע"ש באורך. והגר"ז בזבחים שם הקשה בדברי הגמ', דלכאורה עיקר הת' הוא דיש דין שעות בקדשים, וממילא יתכן בשעת שחיטה הוא כשר ובשעת זריקה לא דכבר יותר מבן שנה. אבל לשון הגמ' שעות 'פוסלות' בקדשים, צ"ב, דהרי בלי דין שעות, אז אומרים דמאחר דהיום נעשה בן שנים שנולד ב"ד בניסן, אז מתחילת היום וכבר בערב דינו כבן שנים, וא"כ אדרבה מכח הדין שעות יש לנו עוד כמה שעות של הכשר ולא של פסול, והו"ל לומר שעות מכשירות בקדשים, וזה דנפסל בזריקה אינו מצד דין שעות, אלא דדינא הוא דצ"ל בן שנה גם בשעת זריקה, אבל עיקר דין שעות הוא לקולא להכשיר ולא לחומרא, ול' הגמ' ק'. ואמר הגר"ז דעיקר הדין נוגע גם לחומרא, וכגון באותן קרבנות דצריך בן שנים, דבלי דין שעות כבר נעשה בן שנים בתחילת היום, ובקדשים אדרבה פסול דעדיין אינו בן שנים, וא"כ י"ל דלשון הגמ' הוא אגב אותן קרבנות של בן שנים, ואה"נ כאן בגמ' לגבי בן שנה הוא להיפך דשעות מכשירות בקדשים.